

Pályázati adatlap azonosító:		A20/N
<u>110112/166 altéma</u>		
<u>KOMOLYZENEI KOTTAKIADVÁNYOK, ZENETUDOMÁNYI, ZENEKRITIKAI ÉS ZENEPEDAGÓGIAI MŰVEK MEGJELENTETÉSE PÁLYÁZATI BETÉTLAPJA</u>		
<u>Megjegyzés:</u>		
<ul style="list-style-type: none">• a betétlapon a megválaszolandó kérdések sorrendjét kérjük, ne cseréljük fel,• a válaszokat a betétlapon belül, adott mezőben, a megválaszolandó kérdés alatt fejtsek ki, ne külön lapon.		
Komolyzenei kottakiadványok, zenetudományi, zenekritikai és zenepedagógiai művek létrehozása, megjelentetése, művek digitalizálása (kottagrafika készítése).		
1.	Pályázó neve:	HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont
2.	Program címe/megnevezése:	<i>A Dohnányi Ernő válogatott levelei</i> című kötet megjelentetése
3.	A kiadvány hiánypótló jellege, egyedi értéke, helye a hazai és nemzetközi piacon:	
<p>Dohnányi Ernő (1877–1960), a zeneszerző, zongoraművész, karmester, pedagógus a 20. századi magyar zenetörténet egyik legjelentősebb alakja volt, aki a két világháború között viselt vezetői tisztségei – a Budapesti Filharmóniai Társaság elnök-karnagya, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Zongora Tanszakának vezetője, később a teljes intézmény főigazgatója, a Magyar Rádió zenei osztályának vezetője, illetve „főzeneigazgatója” – révén a zenei életben is meghatározó szerepet játszott. Írásai nem ismeretlenek az olvasóközönség előtt: családi (elsősorban húgához, kisebb részt édesapjához) írt levelei 2010-ben jelentek meg Kelemen Éva közreadásában (MTA Zenetudományi Intézet – Országos Széchényi Könyvtár – Gondolat Kiadó), 2020-ban pedig egy írásait és válogatott interjút tartalmazó kötet látott napvilágot (Kusz Veronika [közr.] / Rózsavölgyi, 2020), amelynek utóbb külföldi kiadására is sor került (Kusz Veronika, James A. Grymes [közr.] / Oxford University Press, 2024). Szakmai természetű – azaz nem családtagjaihoz írt vagy kifejezetten magánéletére vonatkozó – levelei azonban néhány kivételtől eltekintve korábban nem voltak elérhetők tudományos közreadásban. S bár Dohnányi távolról sem volt lelkes levélíró, tevékeny élete során számos levelet volt kénytelen papírra vetni, amelyekben a lehető legváltozatosabb témákat érintette saját műveinek keletkezési körülményeitől és felépítésétől kezdve utazásain–hangversenyein és esztétikai nézetein át a különböző zeneélet-szervezési praktikus feladatokig. A <i>Dohnányi Ernő válogatott levelei</i> című gyűjtemény elsőként adja közre ezek a forrásokat, amelyek gazdag, tudományos jegyzetapparátussal kiegészülve nemcsak a Dohnányi-kutatásban számítanak majd megkerülhetetlen jelentőségűnek, de a 20. századi magyar zene- és kultúrtörténet kutatói, a 20. századi magyar zenét játszó muzsikusok, valamint a zeneszerző nagyközönség számára is izgalmas és tanulságos olvasmányul szolgálnak. A kötet alapja lehet egy későbbi angol nyelvű kiadásnak is.</p>		
5.	A kézirat jellemző részlete:	
Részlet a közreadói előszóból:		
<p>[...] Új kötetünk Dohnányi Ernő szakmai természetű – azaz nem családtagjaihoz írt, magánéletére vonatkozó – leveleiből közöl kimerítő válogatást. Válogatásra elsősorban azért volt szükség, mert Dohnányi, aki joggal tartotta magát hanyag levélírónak, élete során igencsak különböző gyakorisággal ragadott tollat, ráadásul a ránk maradt források időbeli eloszlása is meglehetősen egyenetlen. A kötet kiegyensúlyozottságát szem előtt tartva igyekeztünk tehát arányosan</p>		

képviseltetni az egyes életszakaszokat, bár az emigrációs időszak még így is felülreprezentált. Dohnányi 1919-től 1944-ig Filharmóniai Társaság elnök-karnagya, 1919-ben, majd 1934 és 1943 között a Zeneművészeti Főiskola főigazgatója, 1931-től (valószínűleg) 1944 őszéig a Magyar Rádió zeneigazgatója volt. Vezetői tevékenységeihez kapcsolódó hivatalos levelei közül azonban csak azokat válogattuk be gyűjteményünkbe, amelyek kifejezetten az ő motivációit, elképzeléseit, döntéseit tükrözik, illetve amelyek jelentős vagy vele szorosabb kapcsolatban álló személyiséghez vagy személyiségről szólnak. Kötetünk nem tartalmazza továbbá a Dohnányi feleségei által az ő nevében intézett levelezés dokumentumait sem, mert annak ellenére, hogy az asszonyok – különösen Galafrés Elsa – nemcsak a családi, de a hivatalos levelezés terhét is levették a zeneszerző válláról, gyakran nehezen különíthető el írásaikban Dohnányi szándéka a mégoly hasonló saját elgondolásaiktól, s főleg fogalmazásmódjuktól. Ennek megfelelően olyan esetekben is, amikor Dohnányi felesége és Dohnányi egyazon postával külön levelet intézett a címzethez, csak a kifejezetten Dohnányi által jegyzett sorokat vettük alapul.

A tartalmi, kronológiai és egyéb szempontok figyelembe vételével végül mintegy 200 dokumentumot választottunk közlésre, de a jelenleg ismert teljes levelezés – nemcsak a Dohnányi által írt, hanem a neki szóló levelek – adatai is elérhetők a Laskai Anna által összeállított, több ezer tételt tartalmazó, „Dohnányi Ernő levelezése” című adatbázisban. A dokumentumok az alábbi magyarországi és külföldi intézmények különböző gyűjteményeiből, illetve néhány esetben magángyűjteményből származnak: British Library, Florida State University (FSU Archives, Warren D. Allen Music Library Dohnányi Collection,), HUN-REN BTK Zenetudományi Intézet (Bartók Archivum, Zenetudományi Szakkönyvtár, 20–21. Századi Magyar Zenei Archivum Dohnányi-gyűjteménye, illetve a Budapesti Filharmóniai Társaság letéti anyaga ugyanitt), Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem (LFZE Archivum, Kodály Zoltán Emlékmúzeum és Archivum, Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont, Weiner Leó-hagyaték), Magyar Állami Operaház Archivum, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ, Ohio University (OU Archives and Special Collections), Országos Széchényi Könyvtár, Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár, Szeged, Szlovák Nemzeti Múzeum, Pozsony, illetve Bánhalmi György hagyatéka (Jeffrey Wagner), Dániel Ernő hagyatéka (Berlász Melinda). Az angol, német, francia és olasz nyelvű írásokat a szerző magyar nyelvű fogalmazásmódjához illeszkedő – ezért néhány esetben viszonylag szabad – magyar fordításban közöljük. A dokumentumok korábbi megjelenéséről és a megjelenés típusáról (teljes levél, részletek, tudományos közreadás) a *Függelék* tájékoztat.

Közreadásunkban a dokumentumokat egy-egy információs egység előzi meg. Ebben külön jeleztük, ha a forrás nem levél, hanem képes- vagy levelezőlap volt; feltüntettük a keltezés, illetve amennyiben csak az volt elérhető, a postabélyegző dátumát, a feladó és a címzett teljes nevét (előbbi szinte minden esetben Dohnányi, néhány kivételes esetben rajta kívül más személy is, a doktori címek feltüntetésétől eltekintettünk), a feladás és a cím helyszínét; majd pedig az eredeti dokumentum lelőhelyét és pontos jelzetét; továbbá nyelvét, típusát (kézirat vagy gépirat stb.), terjedelmét. Sok esetben a feladónál maradó másodpéldány szolgált forrásként: olykor indigós másolatok, olykor azonban fogalmazványok. Utóbbiak esetében diplomatikus átírással nem törekedtünk, a szerző utolsó javításának megfelelően adtuk közre a szöveget olykor jegyzetben hozzátéve a hosszabb vagy érdekesebb kihúzott szakaszokat.

A közreadás során ugyanis elsősorban az olvashatóságot és minél egyszerűbb kezelhetőséget tekintettük célunknak. Ennek megfelelően a szövegeket – mind a levélközreadásokat, mind pedig a jegyzetekben szereplő idézeteket – a mai helyesírásnak megfelelően, a központoszási hibákat, elütéseket hallgatólagosan javítva közöljük kivéve néhány, jellegzetes írásmódot (például „Argentínia”), amelyre külön felhívtuk a figyelmet. Ez a döntés nemcsak a sorozat formai elveirez illeszkedik, de Dohnányi attitűdjéhez is, aki rendszerint sok hibával, következtelen helyesírással írt, s gyakran keverte a magyar és idegen nyelvű szóalakokat. A betűhű közlés nagyon megnehezítené tehát leveleinek olvasását, ráadásul a legtöbb esetben nincs értelme különösebb jelentőséget

tulajdonítani a standartól eltérő írásmódnak.

A magyar nyelvű levelekben a megszólítási formulákat nem egységesítettük, de az idegen nyelvről fordított levelekben a magyar írásmódnak megfelelően (felkiáltójeles formában) szerepeltetjük. Az elköszönő frázisokat néhány kivételes, terjedelmesebb búcsúzó mondattól eltekintve minden esetben jobbra zártuk, a feladó nevétől vesszővel választottuk el, az olykor szereplő címet mind a feladó, mind a címzett esetében töröltük. Megtartottuk viszont az aláírásban szereplő, eltérő névalakokat (például Dohnányi Ernő, Ernst von Dohnányi, Dohnanyi stb.), minthogy annak információértéke lehet. A formai egységesítés jegyében a megszólítás és az elköszönő frázis után is sorközt szúrtunk be; az első bekezdéseket egységesen tompán indítottuk. A szövegben a rövidítéseket feloldottuk (például: km – kilométer, jan. – január), a számneveket a tíznél nem nagyobb számok esetében betűvel írtuk. A Dohnányi által gondolatjellel hangsúlyozott témaváltásokat új bekezdéssel indítottuk. Az aláhúzásokat kurzívval jelöltük, a kettős aláhúzásokra külön felhívtuk a figyelmet. A Dohnányi által aláhúzással jelölt szavak vagy szakaszokon mellett a kurzíválás általános szabályait is alkalmaztuk irodalmi zeneműcímek (például *Cantus vitae*) és zenei szakkifejezések (például *Allegro*, *fermata*) esetén. A magyar nyelven fogalmazott levelekben gyakran előforduló idegen szavak esetében megtartottuk Dohnányi írásmódját (minden esetben „sic!” jelöléssel), abban a tekintetben is, hogy használt-e idézőjelet vagy sem. A levelezőpartnerre utal személyes névmásokat (téged, tőled, önnek stb.) Dohnányi az esetek többségében – udvariassági gesztusként – nagy betűvel kezdi, így mind az eredetileg magyar nyelvű levelekben, mind pedig a fordításokban ehhez igazodtunk (Téged, Tőled, Önnek stb.). [...]

* * *

Részlet a közreadásból:

*1950. május 26., Dohnányi Ernő (Tallahassee, Florida) Kenton Egonnak (Nashville, Tennessee)
ZTI MZA (Vázsonyi-hagyaték, MZA-DE-VB-Script 8.074)*

Magyar nyelvű kézirat, toll, 1 folio

Kedves Egon,

borzasztóan szégyellem magam, hogy október 27-ről kelt kedves soraidra, melyek még hozzá óriási örömet is okoztak nekem, mindeddig nem válaszoltam.¹ Mentséget nem hozhatok fel, csak magyarázatul szolgáljon, hogy – eltekintve attól, hogy az elképzelt leglustább levélíró vagyok – leveledet akkor kaptam, mikor erős munkában voltam; s mikor ezt – egy hegedűversenyt [2. hegedűverseny, op. 43] – január elején befejeztem, már annyira restelltem a dolgot, hogy napról napra halasztottam az írást. (Nem tudom, hogy ismered-e ezt a pszichológiai folyamatot.)

Mint mondtam, levelednek *nagyon* megörültem, kivált, hogy kilátásba helyezted, hogy ellátogatsz hozzám. Erre számítok is, mert nagyon sok, amit Neked elmondani szeretnék, s amit írásban már csak azért nem közölhetek, mert kötettségbe menne, s erre írás iránti ellenszenvemből nem vagyok képes. Így csak röviden vázolólok, hogy itt Tallahassee-ben nagyon kényelmes állásom volna, nyolc óra hetenkint [sic!], s rengeteg szabadság, amit azonban ellenségeim áskálódása folytán (még mindig!) nem használtam ki.² A tél gyönyörű volt, a nyártól egy kicsit félek, mert forró és nedves. Az emberek nagyon kedvesek, de egyébként sok mindenről le kell mondani, amihez európai ember szokva van. De hát az én koromban megelégszünk, ha békében hagynak. Egyelőre még ez sincs, mert elég izgalmat okoz, hogy [Andrew] Schulhof ügytelensége folytán állandó tartózkodási engedélyünk még nincs.³ A közeljövőben Kubába kell utaznunk, hogy megint visszajöhessünk, mert

NEMZETI KULTURÁLIS ALAP

Zeneművészet Kollégiuma

„permanent visa” csak külföldön érhető el.¹ Normális ésszel fel nem fogható rendelkezés. Hogy a zenei viszonyok milyenek, azt biztosan tudod. Örvendetes, hogy oly sokan foglalkoznak zenével, de dilettánsoknak mégse kéne diplomákat osztogatni.

Nagyon örülnék, ha hamar válaszolnál, kivált, hogy nem haragszol, s mikor lehetne találkozunk.

Sokszor szívből ölel,
Ernő

JEGYZETEK

1. Kenton levele Dohnányihoz, 1949. október 27., ZTI MZA, Dohnányi amerikai hagyatéka, MZA-DE-Ta-Script 80.252. Kentonnak egy jóval korábbi levele is biztosan megválaszolatlan maradt: 1949. február 7., ZTI MZA, Dohnányi amerikai hagyatéka, MZA-DE-Ta-Script 80.218.
2. Dohnányi arra utal, hogy a politikai előítéletek miatt nem jutott elegendő hangversenyzési lehetőséghez, illetve a remélt koncerteket – nagy valószínűséggel politikai okból – lemondták. Erről lásd: Vázsonyi, *Dohnányi Ernő*, 294; Ilona von Dohnányi, *A Song of Life*, 187.
3. A Schulhoffal való konfliktusról lásd az 156. [1950. szeptember 21.] számú levelet.
4. Dohnányiékat az Egyesült Államokba való beutazáskor Miami-ban feltartóztatták, mert csak látogatói [visitor's], azaz jövedelemszerzésre nem jogosító beutazási engedéllyel rendelkeztek. Az első tanév (1949/50) végén az állandó [permanent] vízum igénylése miatt mindannyiuknak Kubába kellett repülnie, hogy onnan újból beutazzanak az Egyesült Államokba. A kényszerű kirándulás keretében Dohnányi nagyszerű koncertet adott: 1950. június 8., Havanna. Műsor: Haydn: Variációk, f-moll; Beethoven: Zongoraszonáta, c-moll (op. 13); Chopin: Noktürn, Fisz-dúr (op. 15/2); Chopin: Keringő, cisz-moll (op. 64. no. 2); Liszt: Magyar rapszódia no. 13; Dohnányi: Hat zongoradarab (op. 41); Schubert–Dohnányi: *Valses nobles* (op. nélk.).

6. A kotta, illetve kottás kiadvány kiadásának szakmai indoklása:

A kiadvány a HUN-REN BTK Zenetudományi Intézet 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum gondozásában megjelenő, alapvető forráskiadásokat közlő „Zeneszerzők szóban és írásban” című sorozatába illeszkedik (sorozatszerkesztő: Dalos Anna). A kötet elsőként teszi elérhetővé tudományos közreadásban Dohnányi Ernő, a kiemelkedő jelentőségű magyar zeneszerző és előadóművész szakmai leveleit, amelyek döntő része a legszűkebb kutatási terület képviselőit leszámítva korábban egyáltalán nem voltak ismertek a kutatói közösség és a nagyközönség előtt. A kötet közreadói tapasztalt Dohnányi-kutatók, akinek ráadásul közvetlen hozzáférésük van a legfontosabb gyűjteményekhez is: Kusz Veronika a HUN-REN BTK Zenetudományi Intézet 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum tudományos főmunkatársa, a Dohnányi-gyűjtemény kurátora; Laskai Anna pedig az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárának csoportvezetője. A könyv a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont és az Országos Széchényi Könyvtár közös kiadásában jelenik meg, ami az intézmények közti együttműködést is serkentheti.

7. Terjesztési terv:

A kiadvány a HUN-REN Bölcsészettudomány Kutatóközpont saját boltjában és más kiskereskedelmi egységekben is megvásárolható lesz személyesen és online egyaránt.